

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja

Druk nr 176

Warszawa, 13 listopada 2023 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy - Kodeks karny.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy Posłankę Annę Marię Żukowską.

(-) Włodzimierz Czarzasty; (-) Jacek Czerniak; (-) Agnieszka Dziemianowicz-Bąk; (-) Krzysztof Gawkowski; (-) Daria Gosek-Popiołek; (-) Katarzyna Kotula; (-) Anita Kucharska-Dziedzic; (-) Marcin Kulasek; (-) Łukasz Litewka; (-) Paulina Matysiak; (-) Wanda Nowicka; (-) Dorota Olko; (-) Joanna Scheuring-Wielgus; (-) Arkadiusz Sikora; (-) Krzysztof Śmiszek; (-) Tomasz Trela; (-) Katarzyna Ueberhan; (-) Joanna Wicha; (-) Dariusz Wieczorek; (-) Adrian Zandberg; (-) Marcelina Zawisza; (-) Anna Maria Żukowska.

USTAWA

z dnia 2023 r.

o zmianie ustawy – Kodeks karny

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, 1726, 1855, 2339 i 2600 oraz z 2023 r. poz. 289, 818, 852, 1234, 1834 i 1860) w art. 152 wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w § 1 wyrazy „karze pozbawienia wolności do lat 3” zastępuje się wyrazami „grzywnie albo karze ograniczenia wolności”;
- 2) uchyla się § 2;
- 3) w § 3 skreśla się wyrazy „lub 2”;
- 4) dodaje się § 4 i 5 w brzmieniu:

„§ 4. Nie popełnia przestępstwa, kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni.

§ 5. Nie podlega karze, kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.”.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

1. **Potrzeba i cel projektu ustawy oraz rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana**

Od czasu przyjęcia ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, zamknięto Polkom drogę do legalnego przeprowadzania zabiegu terminacji ciąży. Obowiązujące obecnie przepisy szczególnie uderzają w kobiety znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej.

Proponowany projekt zmiany art. 152 Kodeksu karnego zakłada częściową dekryminalizację i depenalizację przerywania ciąży za zgodą ciężarnej, w tym: wyłączenie przestępności w przypadku wykonania zabiegu terminacji ciąży za zgodą kobiety, jeśli był on wykonywany nie później niż w 12 tygodniu ciąży; wyłączenie karalności w przypadku wykonania zabiegu terminacji ciąży w przypadku ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu; dekryminalizację sprawstwa pomocniczego; oraz obniżenie maksymalnego wymiaru kary w przypadku czynu określonego w § 1.

Zmiany proponowane przez projektodawców mają przynajmniej częściowo zapewnić realizację zasad w życiu społecznym wynikających z Konstytucji. W szczególności chodzi o prawo do samostanowienia (art. 47 Konstytucji RP) i ochrony zdrowia (art. 68 Konstytucji RP) nierozzerwalnie związanego z przyrodzoną godnością ludzką (art. 30 Konstytucji RP).

W obecnym porządku prawnym czyn zabroniony w art. 152 § 1 jest powszechny. Może popełnić go każda osoba, również osoba niewykonująca zawodu medycznego. Do kręgu podmiotów ponoszących odpowiedzialność nie można jednak zaliczyć kobiety dokonującej przerwania własnej ciąży lub na to zezwalającej. Strona podmiotowa obejmuje tutaj czyny popełnione tylko umyślnie z zamiarem bezpośrednim lub zamiarem wynikowym (ewentualnym). Sprawca musi mieć świadomość, że podjęte przez niego działania doprowadzą do przerwania ciąży.

Czynność sprawcza określona w art. 152 § 2 polega na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianiu jej do tego. Czynność sprawcza odpowiada tutaj w pełni charakterystyce znamion pomocnictwa w rozumieniu art. 18 § 3 oraz art. 18 § 2.

Takie ujęcie dopuszczalności aborcji zmusza setki tysięcy kobiet do poszukiwania dostępu do zabiegu poza systemem publicznej ochrony zdrowia. Dla osób zamożnych przeprowadzenie legalnej i bezpiecznej aborcji w godnych nie stanowi problemu – swoje

usługi oferuje im szereg klinik za niemiecką, czeską czy słowacką granicą. Cena zabiegu wynosi ok. 300 euro. Zgodnie z danymi GUS połowa Polaków nie jest w stanie pokryć nagłego wydatku tej wysokości. Rozwiązaniem tańszym i bardziej dostępnym, a zarazem bezpiecznym, jest aborcja farmakologiczna, stosowana również w krajach z powszechnym dostępem do aborcji w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia. Ta metoda w ogóle nie została wzięta pod uwagę przez ustawodawcę, ponieważ w roku 1993 nie była powszechnie stosowana. Grupą, która miała podlegać karze, byli wtedy lekarze wykonujący zabiegi w tzw. podziemiu aborcyjnym. Obowiązujące przepisy skutkują jednak karaniem osób przekazujących lub kupujących tabletki poronne swoim bliskim (partnerów, matek, przyjaciółek itd. kobiet chcących usunąć ciążę). Co więcej, przepisy są skonstruowane w sposób na tyle niejasny, że kobiety boją się prosić o jakiegokolwiek wsparcie przy aborcji – materialne, emocjonalne czy informacyjne, dotyczące dostępności tego rozwiązania, działania tabletek czy możliwych skutków ubocznych. W efekcie kobieta w niechcianej ciąży, podejmująca działanie niepodlegające karze, jest de facto karana strachem i samotnością, pozbawiona wsparcia ze strony najbliższych i rzetelnych informacji na temat aborcji.

Jak podkreśla Federacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, kryminalizacja aborcji ma jeden cel: utrudnić lub wręcz uniemożliwić dostęp do aborcji – zarówno pozaustawowej jak i tej gwarantowanej dziś prawnie. Ma na celu zastraszenie, odebranie wsparcia i odwagi mówienia o aborcji. Odbiera możliwość konsultowania swojej decyzji czy zadawania pytań dotyczących przebiegu aborcji. To zaś utrudnia pracę lekarzom i lekarkom oraz ogranicza zaufanie pacjentek do personelu medycznego. Chociaż Kodeks karny nie zabrania oczywiście samych rozmów o aborcji, to właśnie taki jest praktyczny skutek art. 152: zamyka usta i ogranicza możliwość zdobycia rzetelnych informacji na ten temat, podczas gdy potrzeba aborcji nie znika.

Do momentu wydania tzw. „wyroku Trybunału Konstytucyjnego” z dnia 22 października 2020 roku, zgodnie z ustawą przeprowadzono ok. 1000 legalnych zabiegów terminacji ciąży rocznie. 97-98 proc. z nich (dane na rok 2019) jest wykonywanych właśnie ze względu na przesłankę embriopatologiczną. Wadliwy wyrok uniemożliwi kobietom dostęp do zabiegu medycznego w ramach systemu państwowej opieki zdrowotnej, jednak nie wyeliminuje z pewnością potrzeby przerywania ciąży.

Proponowane zmiany przewidują również derogację przepisu 152 § 2, który obecnie przewiduje penalizację niesprawczych form w postaci sprawstwa pomocniczego i podżegania. Usunięcie tych zapisów pozwoli chronić członków rodzin i bliskich kobiet, którzy próbują samodzielnie pomóc kobietom w ich decyzji o terminacji ciąży.

Projekt zakłada częściową depenalizację czynów związanych z terminacją ciąży: całkowite wyłączenie przestępności przerywania ciąży do jej 12 tygodnia za zgodą kobiety oraz wyłączenie karalności przerywania ciąży za zgodą kobiety w sytuacji ciężkiego, nieodwracalnego upośledzenia lub nieuleczalnej choroby płodu.

3. Źródła finansowania

Projekt ustawy nie wymaga wygosparowania dodatkowych środków z budżetu państwa.

4. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej.

W ocenie projektodawcy przedmiot projektowanej ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

5. Oświadczenie o notyfikacji zgodnie z przepisami dotyczącymi funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

6. Akty wykonawcze do ustawy

Projekt ustawy nie wymaga wydania nowych aktów wykonawczych.

7. Konsultacje społeczne

Proponowany projekt nie był dotychczas poddawany konsultacjom społecznym.

Warszawa, 15 listopada 2023 r.

BAS-WAPEiM-26/23

SEKRETARIAT Z-OJ SZEFA KS
L. dz. MS. 412. 2023 (2)
Data wpływu 15. 11. 2023

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (przedstawiciel wnioskodawców: posłanka Anna Maria Żukowska)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

W projekcie ustawy przewidziano zmianę art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹. Autorzy projektu zaproponowali złagodzenie zagrożenia karnego dotyczącego czynu, który polega na przerwaniu ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy, depenalizacji sprawstwa pomocniczego w popełnieniu tego czynu zabronionego, wyłączeniu przestępności tego czynu zabronionego, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni, a także wyłączeniu karalności, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Przepisy projektu nie należą do materii regulacji prawa Unii Europejskiej.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, ze zmianami.

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-WP. 020, 3. 4. 2023
Data wpływu 15. 11. 2023r.

4. Konkluzja

Przedmiot poselskiego projektu ustawy – Kodeks karny nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Marcin Fryźlewicz

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

Przemysław Sobolewski

Warszawa, 15 listopada 2023 r.

BAS-WAPEiM-27/23

SEKRETARIAT Z-OY SZEFA KS

L. dz. SP. 1120. 4/2. 2023

Data wpływu 15. 11. 2023

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu
– czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny
(przedstawiciel wnioskodawców: posłanka Anna Maria Żukowska) jest
projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej**

W projekcie ustawy przewidziano zmianę art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹. Autorzy projektu zaproponowali złagodzenie zagrożenia karnego dotyczącego czynu, który polega na przerwaniu ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy, depenalizacji sprawstwa pomocniczego w popełnieniu tego czynu zabronionego, wyłączeniu przestępności tego czynu zabronionego, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni, a także wyłączeniu karalności, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa UE.

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Autor:

Marcin Fryźlewicz

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. SPS-WP. 020. 3. 5. 2023

Data wpływu 15. 11. 2023r.

Akceptował:

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

Sobolewski

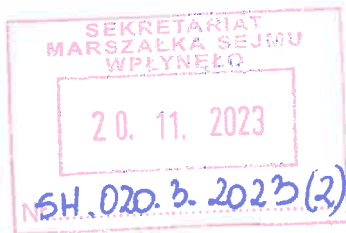
Przemysław Sobolewski

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, ze zmianami.

Warszawa, 20 listopada 2023 r.

Anna Maria Żukowska
Posłanka Koalicyjnego
Klubu Parlamentarnego Lewicy
(Nowa Lewica, PPS, Razem, Unia Pracy)

Szanowny Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 36 ust. 1a Regulaminu Sejmu RP, jako przedstawicielka wnioskodawców, niniejszym wnoszę autopoprawkę do poselskiego projektu ustawy

o zmianie ustawy - Kodeks karny (SH-020-3/23)

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-WP.020.3.8.2023
Data wpływu 20.11.2023r.

Z poważaniem,

Anna Maria Żukowska

Przedstawicielka wnioskodawców

Autopoprawka

do projektu z dnia ... r. 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny

Art. 1 otrzymuje brzmienie:

“Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 z późn. zm.) w art. 152 wprowadza się następującą zmiany:

- 1) *uchyla się § 1,*
- 2) *uchyla się § 2;*
- 3) *§ 3 otrzymuje brzmienie:*

„§ 3. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5,

- 4) *dodaje się § 4 i § 5 w brzmieniu:*

„§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 3, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.”

„§ 5. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 3 oraz podmiot określony w art. 18 § 2 i 3, jeżeli kobieta w ciąży jest dla niego osobą najbliższą.”

Uzasadnienie do autopoprawki

Po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi oraz specjalistami z zakresu prawa karnego projektodawcy uznali, że do pierwotnie zgłoszonego projektu zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 z późn. zm.) należy wprowadzić następujące zmiany:

1. Należy w całości uchylić art. 152 § 1 k.k., ponieważ bez tego nie będzie możliwe osiągnięcie zamierzonego celu proponowanej nowelizacji, tj. ograniczenie tzw. efektu mrożącego oraz zwiększenie bezpieczeństwa osób w ciąży. Jest to również rozwiązanie najbardziej spójne ze standardami międzynarodowymi, w tym europejskimi, a także postulatami Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i innych instytucji działających w ramach struktur ONZ.
2. Należy dookreślić pojęcie “osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej”, tak by zakres ewentualnej odpowiedzialności karnej za czyn opisany w art. 152 § 3 k.k. był jasny i zrozumiały dla osób, które taką odpowiedzialność mogą ponosić. Zminimalizuje to tzw. efekt mrożący i spełni wymóg określoności przepisów prawa karnego. W tym zakresie przyjęto zatem rozwiązanie wskazujące na konkretną długość ciąży tj. 24 tygodni.
3. Należy obniżyć ustawowe zagrożenie karą za czyn określony w art. 152 § 3 k.k. z kary 8 lat pozbawienia wolności do kary 5 lat pozbawienia wolności, tak by zagrożenie karą za ten czyn było proporcjonalne.
4. Należy zmienić regulację zawartą w art. 152 k.k., tak by osoby najbliższe ciężarnej nie podlegały karze za popełnienie czynu z art. 152 § 3 k.k. oraz podżeganie lub pomocnictwo do tego czynu.

Powyższa modyfikacja jest niezbędna do zapewnienia osobom w ciąży realnej, a nie jedynie pozornej, możliwości realizacji przez nie podstawowych praw człowieka, m.in. prawa do: życia, najwyższego osiągalnego poziomu zdrowia fizycznego i psychicznego, korzystania z postępu naukowego i jego realizacji, a także prawa do samostanowienia oraz do wolności od tortur, okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Zwiększy to także bezpieczeństwo ciężarnych, zarówno tych, które chcą lub muszą przerwać ciążę, jak i tych, które zamierzają kontynuować ciążę obciążoną ryzykiem. Zmiana regulacji w tym zakresie spowoduje również zmniejszenie pojawiających się wśród lekarzy i personelu medycznego wątpliwości

co do legalności podejmowanych przez nich działań oraz zminimalizuje tzw. efekt mrozący, wywołany obawą przed odpowiedzialnością karną, która mogłaby się pojawić przy innej interpretacji przesłanek uzasadniających przerwanie ciąży. Taka zmiana pozytywnie wpłynie na jakość świadczonych w tym zakresie usług medycznych. Zminimalizuje to również ryzyko śmierci i uszczerbków na zdrowiu u ciężarnych pacjentek, które mogą powstać na skutek zwlekania przez lekarzy z udzielaniem pomocy medycznej z uwagi na obawę poniesienia odpowiedzialności karnej. Wpłynie to pozytywnie również na poszerzenie dostępu osoby w ciąży do diagnostyki i leczenia na etapie prenatalnym, a także do poprawy jakości świadczeń medycznych i dobrostanu osób w ciąży.

Warte podkreślenia jest również to, że uchylenie proponowana zmiana nie wpłynie na karalność osób wprowadzających do obrotu leki do aborcji farmakologicznej lub nielegalnie obracających tymi lekami, ponieważ karalność takich zachowań przewidziana jest przede wszystkim w ustawie z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2301 z późn. zm.). Proponowana zmiana jest także obojętna (neutralna) dla sytuacji osób zmuszających ciężarną do przerywania ciąży, te zachowania bowiem nadal pozostają zabronione (w art. 153 i art. 191 § 1 k.k.). Aktualne regulacje dot. zasad wykonywania zawodu lekarza i ich ewentualnej odpowiedzialności karnej i etycznej są przy tym wystarczające dla zapewnienia ochrony praw osób w ciąży oraz dla zapewnienia prawidłowości wykonywania zabiegów przerywania ciąży zgodnie z ustawą. Nie ma zatem potrzeby i konieczności dodatkowego sankcjonowania normami karnymi działalności lekarzy związanej z przerywaniem ciąży za zgodą ciężarnej.

Uzasadnienie dla uchylenia art. 152 § 1 i § 2 k.k.

Polskie regulacje dotyczące dopuszczalności przerywania ciąży są aktualnie jednymi z najbardziej restrykcyjnych w Europie i w znacznym stopniu odbiegają od standardów przyjętych w tym zakresie w innych krajach europejskich. Zdecydowana większość państw członkowskich UE od dawna podejmuje działania w celu zapewnienia powszechnego dostępu do bezpiecznej aborcji, co wiąże się również z poszerzaniem zakresu prawnej dopuszczalności przeprowadzania tych zabiegów. W 25 z 27 państw członkowskich Unii Europejskiej aborcja na żądanie lub z szeroko rozumianych względów społecznych jest legalna. Polska jest jedynym

krajem członkowskim UE, który w najnowszej historii zaostriął prawo antyaborcyjne, wykluczając możliwość legalnego przerwania ciąży z przyczyn embriopatologicznych. Tym samym Polska i Malta są jedynymi krajami zachowującymi restrykcyjną regulację prawną w kwestii przerywania ciąży.

Przerwanie własnej ciąży z naruszeniem zasad opisanych w ustawie nie wiąże się jednak z żadnymi negatywnymi konsekwencjami dla osoby w ciąży. Przerywając własną ciążę ciążarna nie popełnia przestępstwa. Inaczej natomiast przedstawia się sytuacja osób trzecich zaangażowanych w ten proces. W odniesieniu do nich prawo karne przewiduje już bowiem określone w art. 152 i 153 k.k. sankcje karne. Dotyczy to osób przerywających cudzą ciążę, pomagających osobie w ciąży w przerwaniu tej ciąży z naruszeniem przepisów ustawy oraz nakłaniających ją do przerwania ciąży. Osoba przerywająca cudzą ciążę bez wymaganej zgody ciężarnej może podlegać odpowiedzialności karnej na podstawie art. 153 k.k. Natomiast w przypadku przerwania ciąży za zgodą ciężarnej konsekwencją może być odpowiedzialność karna za czyn z art. 152 k.k. W myśl tego przepisu karalne jest przerwanie cudzej ciąży z naruszeniem przepisów ustawy za zgodą ciężarnej (§ 1), a także udzielenie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianie ją do tego (§ 2). Typem kwalifikowanym do tych czynów jest czyn opisany w § 3 tego przepisu, zgodnie z którym *“Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”*.

Przedmiotowy projekt oraz autopoprawka do tego projektu nie odnoszą się do czynów związanych z przerwaniem ciąży bez zgody ciężarnej, które w ocenie projektodawców nadal powinny być kryminalizowane. Znajduje to również uzasadnienie w art. 39 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r., Dz. U. 2015 poz. 961, (tzw. Konwencji Stambulskiej).

W odmienny sposób należy jednak ocenić zasadność kryminalizacji zabiegów przerwania ciąży za zgodą ciężarnej, a także kryminalizację pomocy w aborcji, które to zachowania zostały objęte normami wyrażonymi w art. 152 k.k. W tym przypadku bowiem nie występują podstawy do tak daleko idącej ingerencji państwa w życie jednostek. Regulacja zawarta w tych przepisach nie spełnia aktualnie wymogów

z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, który wyznacza granice ingerencji państwa w wolności i prawa określone w Konstytucji.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP: „*Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.*”. Kluczowe znaczenie dla wyznaczania dopuszczalnych ograniczeń wolności i praw konstytucyjnych ma sformułowanie „*tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie*”. Stanowi ono podstawę zasady proporcjonalności. Zasada ta składa się z trzech zasad szczegółowych, które tworzą tzw. test proporcjonalności. Pierwszą z nich jest zasada przydatności, w myśl której ograniczenie praw konstytucyjnych jest dopuszczalne tylko przy użyciu środków prawnych, za pomocą których można zrealizować cel usprawiedliwiający ograniczenie praw i wolności¹. Jak wskazano w orzeczeniu TK z dnia 8 lipca 2008 r.²: „*wprowadzane ograniczenia muszą bezpośrednio realizować zakładany cel, a nie jedynie ułatwiać jego osiągnięcie*”. Drugą z nich jest zasada najłagodniejszego środka, zwana też zasadą konieczności, która zakłada, że jeśli istnieje kilka możliwych sposobów ograniczenia danego prawa konstytucyjnego ze względu na konstytucyjnie usprawiedliwiony cel, należy wybrać środek jak najmniej uciążliwy. Przede wszystkim trzeba unikać sytuacji, w której środek prawny ograniczający w sposób uzasadniony wolność lub prawo konstytucyjne osoby powoduje równocześnie ograniczenie innych praw. Trzecim elementem zasady proporcjonalności jest zasada proporcjonalności *sensu stricto*. Polega ona na wazeniu dwóch lub więcej kolidujących ze sobą zasad i wskazaniu, która z nich w danych okolicznościach faktycznych i prawnych powinna mieć pierwszeństwo³. **W przypadku kryminalizacji zabiegów przerwania ciąży za zgodą ciężarnej oraz udzielania ciężarnej pomocy w aborcji nie zostaje spełniony wymóg przydatności i konieczności ograniczeń. Nie sposób jest też uznać tych działań za działania społecznie szkodliwe w stopniu uzasadniającym**

¹ P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2023, art. 31.

² Wyrok TK z dnia 8 lipca 2008 r., K 46/07, OTK ZU 6A/2008, poz. 104.

³ P. Tuleja [w:] P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radziejewicz, P. Tuleja, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2023, art. 31.

ich kryminalizację, ponieważ dotyczą one realizacji przez ciężarną jej podstawowych praw człowieka.

Uzasadniając potrzebę wprowadzenia proponowanych zmian do art. 152 k.k., w pierwszej kolejności podnieść należy, że aktualnie obowiązujące przepisy dotyczące przerywania ciąży są przestarzałe, nie uwzględniają postępu medycznego⁴ oraz istotnych zmian społecznych, a także dyskryminują osoby, które mogą zająć w ciążę.

Po drugie, zauważyć trzeba, że obecny kształt unormowań dot. karalności aborcji za zgodą ciężarnej nie prowadzi do osiągnięcia zamierzonych celów i nie ogranicza liczby terminowanych ciąż, a jedynie powoduje brak dostępu lub ograniczony dostęp do bezpiecznych metod przerywania ciąży. Rzeczywista liczba aborcji przeprowadzanych w Polsce – z uwagi na występującą silną stygmatyzację tej procedury oraz szerokie stosowanie aborcji farmakologicznej poza systemem ochrony zdrowia – wymyka się co prawda oficjalnym statystykom i być może nigdy nie zostanie poznana. Przypuszczać jednak można, że aktualnie prawdopodobnie najczęściej spotykaną ze wszystkich możliwości jest sytuacja, w której osoba w ciąży, posiłkując się zdobytą samodzielnie wiedzą i środkami farmakologicznymi, przerywa własną ciążę samodzielnie w domu⁵. Dopiero w przypadku, gdy samodzielna aborcja domowa z różnych przyczyn nie jest możliwa, do przerywania ciąży dochodzi z udziałem osób trzecich albo z wykorzystaniem legalnych możliwości przeprowadzenia aborcji za granicą lub w ramach tzw. „podziemia aborcyjnego”. Aktualne brzmienie art. 152 k.k. zmusza bowiem ciężarne do poszukiwania dostępu do aborcji poza systemem ochrony zdrowia. Wiąże się to jednak często z tym, że korzystają one z mniej bezpiecznych metod przerywania ciąży, zwłaszcza jeśli nie stać ich na zabieg za granicą lub nie mają możliwości nabycia leków do aborcji farmakologicznej. Kryminalizacja tych zachowań

⁴ Przy ich uchwalaniu nie uwzględniono istnienia aborcji farmakologicznej, która w Polsce stosowana jest od 2000 r.

⁵ Jedynie z danych Aborcji Bez Granic wynika, że w ciągu roku przy pomocy tej organizacji przeprowadzono 44 tysiące zabiegów aborcji, przy czym w 99% przypadków była to aborcja samodzielna: <https://vibez.pl/wydarzenia/aborcja-bez-granic-44-tys-polek-dokonalo-aborcji-w-ciagu-dwoch-lat-najmlodsza-to-14-latka-6825336121793440a> (dostęp: 1.02.2023). Dla porównania w 2021 r. wykonano 107 zabiegów aborcji w ramach systemu ochrony zdrowia. Zob. Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, rok 2022, druk nr 2758.

nie zmniejsza więc liczby aborcji, a jedynie wpływa na dostęp do bezpiecznych metod przerywania ciąży.

Aktualne brzmienie art. 152 k.k. w praktyce wywołuje także silny efekt mrozący, oddziałujący na lekarzy i personel medyczny. Obawa przed ewentualną odpowiedzialnością karną negatywnie wpływa na wykonywanie przez nich zawodu. Niekiedy prowadzi to nawet do zaprzestania lub zwlekania z udzieleniem pomocy ciężarnej, co może skutkować, a niekiedy skutkuje, jej śmiercią. Problemy w tym zakresie pojawiają się nawet już przy samym udzielaniu informacji o stanie zdrowia pacjentki, czy możliwościach przerwania ciąży. Personel medyczny obawia się w tym zakresie odpowiedzialności za pomoc w aborcji lub nakłanianie do aborcji. Brak jasnego sprecyzowania pojęć użytych w art. 152 k.k. dodatkowo potęguje te obawy.

Efekt mrozący może ograniczać także działania lekarzy podejmowane wobec płodu, w celu ochrony jego zdrowia lub życia. Lekarze boją się bowiem także wykonywać szczegółowej diagnostyki prenatalnej, a tym samym uniemożliwiają szybką diagnozę i podjęcie za zgodą osoby w ciąży działań ratujących płód np. operacji serca płodu.

Do ww. efektu mrożącego, wywołanego przez art. 152 k.k., odniósł się także Europejski Trybunał Praw Człowieka. W wyroku R.R. przeciwko Polsce⁶ wskazano, że *„restrykcje prawne dotyczące aborcji w Polsce, łącznie z zagrożeniem odpowiedzialności karnej z art. 152 § 1 Kodeksu karnego, mogą powodować u lekarzy tzw. efekt mrozący podczas decydowania o tym, czy przestanki do legalnej aborcji są w danym przypadku spełnione”*. Wystąpienie tego efektu prowadzić może zatem do arbitralnego odmawiania przez lekarzy wykonywania zabiegów przerywania ciąży nawet po spełnieniu wymogów ustawowych oraz dążenia do tego, by ich nie wykonywać (np. poprzez sztuczne przedłużanie procedur diagnostycznych lub administracyjnych). Takie sytuacje są niedopuszczalne, a więc podjęcie kroków zmierzających do ich wyeliminowania uznać należy za uzasadnione.

Obowiązujące przepisy przewidują również karalność osób pomagających ciężarnej w przerywaniu ciąży. Aktualnie dotyczy to w szczególności osób najbliższych (partnerów, matek, sióstr, czy przyjaciółek ciężarnej), którzy przekazują tabletki

⁶ Wyrok ETPCz w sprawie R.R. przeciwko Polsce z dnia 26 maja 2011 r., skarga nr 27617/04, treść wyroku dostępna w bazie ETPCz: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-104911>.

poronne swoim bliskim lub środki finansowe na ten cel. Analizowany przepis powoduje, że kobiety boją się prosić o jakiegokolwiek wsparcie przy aborcji – materialne, emocjonalne czy informacyjne. W efekcie kobieta w niechcianej ciąży, podejmująca działanie niepodlegające karze, jest *de facto* karana strachem i samotnością, pozbawiona wsparcia ze strony najbliższych i rzetelnych informacji na temat aborcji. Żadna osoba nie powinna być jednak pozostawiona w takiej sytuacji sama, bez dostępu do wsparcia ze strony najbliższych i ze strony systemu ochrony zdrowia.

Aktualne regulacje dot. zasad wykonywania zawodu lekarza i ich ewentualnej odpowiedzialności karnej i etycznej są przy tym wystarczające dla zapewnienia ochrony praw osób w ciąży oraz dla zapewnienia prawidłowości wykonywania zabiegów przerywania ciąży zgodnie z ustawą. Nie ma zatem potrzeby i konieczności dodatkowego sankcjonowania normami karnymi działalności lekarzy związanej z przerywaniem ciąży za zgodą ciężarnej.

Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że kryminalizacja zachowań opisanych w art. 152 § 1 i § 2 k.k. aktualnie nie znajduje dostatecznego uzasadnienia, w szczególności z uwagi na to, że nie pomaga osiągnąć zamierzonego przez ustawodawcę celu (nie ogranicza liczby aborcji) oraz w sposób nieuprawniony ogranicza możliwość korzystania z podstawowych praw człowieka.

Podkreślić także wypada, że dekryminalizacja aborcji przeprowadzonej za zgodą ciężarnej objęta jest konsensusem regionalnym w zakresie wprowadzanych regulacji prawnych. Przez ostatnie 80 lat dominującym trendem wśród krajów europejskich było legalizowanie dostępu do aborcji wykonywanej bez podawania przez pacjentkę powodu lub na podstawie szeroko pojętej przesłanki społecznej⁷. Prawie wszystkie kraje europejskie (42 z 47 krajów) pozwalają obecnie na przeprowadzanie aborcji motywowanej takimi szerokimi przesłankami. Tylko 5 krajów (Andora, Liechtenstein, Malta, Monako i Polska) nie zezwala na przeprowadzanie aborcji bez podawania powodu lub ze względu na szeroko definiowane przesłanki społeczne. Polska i Malta to jedyne państwa członkowskie UE, które nie zreformowały jeszcze swoich wysoce restrykcyjnych przepisów aborcyjnych. Polska jest jedynym państwem członkowskim UE, które w ostatnim czasie, za sprawą

⁷ Światowa mapa prawa do aborcji przygotowana przez Centrum Praw Reprodukcyjnych (CPR). <https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/> CPR, Zestawienie informacji o europejskim prawie aborcyjnym https://oltem1bixloh0d4busw018c-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2022/06/15381_CRR_Europe_V8.pdf

orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 2020 roku, usunęło ze swojego prawa jedną z podstaw prawnych do przeprowadzania aborcji.

Światowa Organizacja Zdrowia w marcu 2022 r. opublikowała obszerny zestaw wytycznych dotyczących aborcji⁸, stanowiących kompendium obejmujące zarówno standardy w obszarze opieki zdrowotnej, jak i poruszające kwestię dostępu do aborcji jako (dostępu) do zabiegu medycznego, od którego zależne jest korzystanie z praw człowieka. We wskazanym dokumencie **Światowa Organizacja Zdrowia podkreśla konieczność dekryminalizacji zarówno aborcji własnej, jak i pomocy w aborcji**. Jest to bowiem niezbędne dla zapewnienia ochrony prawa do najwyższego osiągalnego standardu zdrowia fizycznego i psychicznego, w tym zdrowia, praw seksualnych i reprodukcyjnych. WHO wyszczególnia, że aborcja nie powinna być kryminalizowana, inne przepisy prawa karnego lub kodeksów karnych nie powinny być stosowane do karania osób, które pomagają w aborcji, i nie powinno dochodzić do kryminalizacji samodzielnej aborcji⁹. Także inne organy i instytucje międzynarodowe zwracają uwagę na potrzebę dekryminalizacji aborcji przeprowadzanej za zgodą ciężarnej.

Prawo do życia zapisane jest w artykule 6 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych. W Komentarzu ogólnym nr 36 Komitet Praw Człowieka ONZ (HRC) przedstawił autorytatywną interpretację obowiązków związanych z dostępem do aborcji, które wynikają z prawa do życia zapisanego w art. 6:

“8. Chociaż państwa-strony mogą przyjąć środki mające na celu uregulowanie kwestii dobrowolnego przerwania ciąży, środki te nie mogą skutkować naruszeniem prawa do życia ciężarnej kobiety lub dziewczyny, ani żadnych innych praw przysługujących jej na mocy MPPOiP. W związku z tym ograniczenia możliwości przeprowadzenia aborcji przez kobiety lub dziewczęta nie mogą m. in. zagrażać ich życiu, narażać ich na fizyczny lub psychiczny ból lub cierpienie, naruszające art. 7 MPPOiP, dyskryminować ich lub w sposób arbitralny ingerować w ich prywatność. Państwa-strony muszą zapewnić bezpieczny, legalny i skuteczny dostęp do aborcji w przypadku, w którym życie i zdrowie ciężarnej kobiety lub dziewczyny jest zagrożone lub gdy donoszenie ciąży spowodowałoby znaczny ból lub cierpienie ciężarnej kobiety lub dziewczyny,

⁸ WHO, Abortion care guideline, 8 marca 2022, dostępny na stronie: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240039483>.

⁹ Ibidem.

zwłaszcza gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa lub w sytuacji, w której płód nie jest zdolny do przeżycia. Ponadto państwa-strony nie mogą regulować ciąży lub aborcji we wszystkich innych przypadkach w sposób, który jest sprzeczny z ich obowiązkiem zagwarantowania, żeby kobiety i dziewczęta nie musiały uciekać się do przeprowadzania niebezpiecznych aborcji, w związku z czym powinny odpowiednio zrewidować swoje przepisy dotyczące aborcji. Na przykład nie powinny podejmować takich środków jak kryminalizacja ciąży niezamężnych kobiet lub nakładanie sankcji karnych na kobiety i dziewczęta, które decydują się na własne aborcje, **lub świadczeniodawców usług medycznych, którzy pomagają im w wykonaniu aborcji, ponieważ takie środki zmuszają kobiety i dziewczęta do korzystania z niebezpiecznych metod.** Państwa-strony powinny usunąć istniejące bariery blokujące skuteczny dostęp kobiet i dziewcząt do bezpiecznej i legalnej aborcji, w tym bariery spowodowane przez to, że indywidualni świadczeniodawcy usług medycznych odmawiają wykonywania działań sprzecznych z ich sumieniem, i nie powinny wprowadzać nowych barier. Państwa-strony powinny również skutecznie chronić życie kobiet i dziewcząt przed zagrożeniami zdrowia psychicznego i fizycznego związanymi z niebezpieczną aborcją¹⁰.

Komentarz ogólny nr 36 wyjaśnia, że państwa mają obowiązek zagwarantowania, by sankcje karne nie miały zastosowania do kobiet szukających możliwości przeprowadzenia aborcji lub osób, które im w tym pomagają.

W sprawach Mellet przeciwko Irlandii i Whelan przeciwko Irlandii HRC uznał, że Irlandia naruszała międzynarodowe zobowiązania w zakresie praw człowieka i że „[z] racji istniejących ram prawnych, które zakazywały aborcji, państwo-strona skazało autorkę [skargi] na warunki intensywnego cierpienia fizycznego i psychicznego”, co naruszało jej prawo do wolności od tortur i złego traktowania. Komitet stwierdził, że „wstyd i napiętnowanie” związane z kryminalizacją aborcji w Irlandii zaostrzyły cierpienie kobiet. Uznał też, że Irlandia jest zobowiązana do zmiany swojego prawa w celu zapewnienia dostępności aborcji oraz do podjęcia środków „w celu zagwarantowania, że świadczeniodawcy w sektorze opieki zdrowotnej są w stanie dostarczać pełnych informacji na temat bezpiecznych usług aborcyjnych bez obawy, że zostaną na nich nałożone sankcje karne¹¹.

¹⁰ Komitet Praw Człowieka ONZ, Komentarz ogólny nr 36, ust. 8, CCPR/C/GC/36 (2018);

¹¹ Komitet Praw Człowieka ONZ, Mellet przeciwko Irlandii, CCPR/C/116/D/2324/2013; Whelan przeciwko Irlandii, CCPR/C/119/D/2425/2014

Prawo do zdrowia zobowiązuje państwa do zagwarantowania dostępności do usług aborcyjnych dobrej jakości. „Powszechne prawo do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego” zostało zapisane w art. 12 ust. 1 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (ICESCR). Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (CESCR) podkreślił, że art. 12 wymaga liberalizacji „restrykcyjnego prawa aborcyjnego; zagwarantowania kobietom i dziewczętom dostępu do bezpiecznych usług aborcyjnych i wysokiej jakości opieki poaborcyjnej”. Jasno wskazał też, że państwa-strony powinny unikać środków regresyjnych, które obejmują „wprowadzanie przepisów kryminalizujących niektóre zachowania i decyzje dotyczące zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego”¹². Do podobnych wniosków doszedł Komitet Praw Dziecka (CRC) oraz CEDAW (Komitet ds. Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet). Ten drugi wielokrotnie orzekał, że dostęp do opieki zdrowotnej, w tym ochrony zdrowia reprodukcyjnego, jest podstawowym prawem na mocy art. 12 Konwencji CEDAW, a kryminalizacja świadczeń opieki z zakresu zdrowia reprodukcyjnego, takich jak aborcja, jest dyskryminująca¹³.

Kwestię dekryminalizacji aborcji w Polsce poruszył również Komitet Przeciwko Torturom ONZ¹⁴, wskazując, że Państwo-Strona winno: *“Rozważyć dekryminalizację aborcji i wydać wytyczne dotyczące postępowania w przypadku legalnej aborcji, pamiętając o możliwych poważnych fizycznych i psychicznych konsekwencjach odmowy, w tym po odmowie wykonania aborcji przez lekarzy zgodnie z sumieniem i bez wymogów nieokreślonych w prawie; zapewnić, że komisje lekarskie wydadzą decyzję w ciągu 10 dni; zapewnić kobietom opiekę zdrowotną po aborcji, niezależnie od tego, czy zostały poddane nielegalnej czy legalnej aborcji; oraz zapewnić, że ani pacjentki, ani ich lekarze nie będą podlegać sankcjom karnym ani innym groźbom za poszukiwanie lub świadczenie takiej opieki.”*

Oprócz wyraźnego określenia zobowiązań państw do poszanowania i zapewnienia prawa do życia kobiet w ciąży, mechanizmy dotyczące praw człowieka rozstrzygały również w sprawie twierdzeń przeciwnych, według których ograniczenia

¹² CESCR, komentarz ogólny nr 22

¹³ Zob. np. zalecenie ogólne nr 24, 14, 26, 31(c). CEDAW, Postępowanie wyjaśniające dotyczące Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej dot. art. 8 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, CEDAW/C/OP.8/GBR/1, L.C. przeciwko Peru, CEDAW/C/50/D/22/2009

¹⁴ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/257/10/PDF/G1925710.pdf?OpenElement>

aborcji stanowią uzasadnione środki mające na celu ochronę „prenatalnego” prawa do życia wynikającego z międzynarodowych regulacji dotyczących praw człowieka. Argumenty takie zostały odrzucone i konsekwentnie odmawiano uznania, że prawo do życia ma zastosowanie przed narodzinami lub że płód lub embrion są posiadaczami praw wynikających z tych międzynarodowych regulacji¹⁵.

Również Parlament Europejski, w rezolucji z dnia 11 listopada 2021 r. w sprawie pierwszej rocznicy faktycznego zakazu aborcji w Polsce (2021/2925(RSP))¹⁶ wskazał, że: *“12. nalega, aby przeprowadzenie zabiegu aborcji nie było ujęte w kodeksie karnym w żaden sposób, w żadnej formie ani postaci, ponieważ ma to efekt mrozący dla lekarzy, którzy w konsekwencji odmawiają świadczenia usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego ze strachu przed sankcjami karnymi, a to ogranicza zakres opieki zdrowotnej dostępnej kobietom i dziewczętom; jest zaniepokojony, że w wyniku tej sytuacji lekarze zazwyczaj priorytetowo traktują ratowanie płodu, a nie życia kobiety; wzywa polski rząd do zagwarantowania, że ani jedna kobieta więcej nie umrze w Polsce z powodu restrykcji prawnych oraz do całkowitej depenalizacji aborcji i usunięcia z prawa karnego wszelkich kwestii związanych z aborcją, aby zapewnić, że lekarze będą zgadzali się na przeprowadzanie aborcji w praktyce w ramach możliwości prawnych wynikających z prawa krajowego, oraz zagwarantować bezstronne, oparte na dowodach informacji informowanie o dostępie do aborcji i innych praw seksualnych i reprodukcyjnych”*.

Skutki skrajnie restrykcyjnego prawa antyaborcyjnego, jakie obowiązuje w Polsce, widoczne są także na gruncie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W sprawie Tysiąc p. Polsce¹⁷ skarżącej odmówiono aborcji terapeutycznej po tym, jak została ostrzeżona, że jej już poważna krótkowzroczność może się pogorszyć, jeśli donosi ciążę. Po urodzeniu dziecka skarżąca doznała krwotoku do siatkówki i została uznana za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że Alicji Tysiąc odmówiono dostępu do skutecznego mechanizmu umożliwiającego ustalenie, czy spełnione zostały

¹⁵ CEDAW, Postępowanie wyjaśniające dotyczące Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii

Północnej dot. art. 8 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, CEDAW/C/OP.8/GBR/1 (2018), ust. 68.

¹⁶ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 listopada 2021 r. w sprawie pierwszej rocznicy faktycznego zakazu aborcji w Polsce (2021/2925(RSP)),

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0455_PL.html

¹⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-1952452-2061288>

warunki do uzyskania legalnej aborcji. Brak takiego mechanizmu doprowadził do naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Trybunał zwrócił również uwagę na dramatyczne efekty polskiego prawa w sprawie P. i S. p. Polsce¹⁸. Sprawa ta dotyczyła trudności napotkanych przez nastoletnią dziewczynę, która zaszła w ciążę w wyniku gwałtu, w uzyskaniu dostępu do aborcji, w szczególności z powodu braku jasnych ram prawnych, zwlekania personelu medycznego, a także w kontekście doświadczonego przez nią nękania. Trybunał uznał, że doszło do naruszenia Artykułu 8 Konwencji (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Stwierdził w szczególności, że skarżące otrzymały wprowadzające w błąd i sprzeczne informacje oraz nie otrzymały obiektywnej porady medycznej; a fakt, że dostęp do aborcji był przedmiotem gorącej debaty w Polsce, nie zwalniał personelu medycznego z obowiązków zawodowych dotyczących tajemnicy lekarskiej.

Na uwagę zasługuje również stanowisko Trybunału, wyrażone w uzasadnieniu wyroku R.R. p. Polsce¹⁹ dotyczącym braku dostępu do aborcji. Trybunał stwierdził w nim, że „restrykcje prawne dotyczące aborcji w Polsce, łącznie z zagrożeniem odpowiedzialności karnej z art. 152 § 1 Kodeksu karnego, mogą powodować u lekarzy tzw. efekt mrozący podczas decydowania o tym, czy przesłanki do legalnej aborcji są w danym przypadku spełnione”. W kontekście dostępu do aborcji w Polsce o takim efekcie mrozącym możemy mówić zarówno w obszarze aborcji własnej, pozostającej w przestrzeni silnej tabu społecznego, jak i w obszarze opieki zdrowotnej. Widocznym obszarem działania efektu mrożącego jest odmawianie przez lekarzy wykonywania legalnych zabiegów przerywania ciąży lub dążenia do tego, by ich nie wykonywać, nawet w sytuacjach, gdy zwłoka może prowadzić do zagrożenia życia lub zdrowia pacjentki będącej w ciąży.

Obecnie na orzeczenie Trybunału oczekuje kolejna sprawa obrazująca konsekwencje zakazu aborcji - M.L. p. Polsce (no. 40119/21), zakomunikowana rządowi 8 października 2021. Skarżąca w tej sprawie twierdzi, że jest ofiarą naruszenia art. 3 Konwencji. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego pozbawił ją możliwości przerwania ciąży ze względu na wady płodu. W rzeczywistości została

¹⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-4140612-4882633>

¹⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-104911>

zmuszona do wyboru między utrzymaniem ciąży i urodzeniem chorego dziecka a wyjazdem za granicę w celu poddania się aborcji. Podnosi także, że wyjazd za granicę w celu dokonania aborcji był uciążliwy zarówno psychicznie, jak i finansowo. Sytuacja ta spowodowała u niej cierpienie, stres, upokorzenie, poczucie bezradności i inne, trudne do przewidzenia konsekwencje dla jej zdrowia psychicznego i fizycznego.

Na gruncie zasad logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego przewidywać należy, że podobnych spraw, prowadzących do poniżającego i nieludzkiego traktowania osób w ciąży oraz do wywołania u nich cierpienia fizycznego oraz psychicznego, było w Polsce więcej, a jedynie niewielka ich liczba znalazła odzwierciedlenie w publicznej przestrzeni prawnej.

Uzasadnienie do zmiany art. 152 § 3 k.k.

W nauce prawa zwraca się uwagę na liczne problemy związane z interpretacją sformułowania *“osiągnęto zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej”*. W praktyce powoduje to, że personel medyczny ma liczne wątpliwości z rozumieniem tego terminu, a przez to z ustaleniem, kiedy i jakie zachowania mogą powodować odpowiedzialność karną. Skutkiem takiej sytuacji jest zwlekanie z udzielaniem pomocy medycznej ciężarnym w zaawansowanej ciąży, gdy taka pomoc może zagrozić ciąży. Często kończy się to nawet śmiercią ciężarnej. Dla ograniczenia takich sytuacji konieczne jest dookreślenie znamion tego czynu zabronionego, tak by art. 153 § 3 k.k. był jasny i zrozumiały dla osób, które taką odpowiedzialność mogą ponosić. Zminimalizuje to tzw. efekt mrozący i spełni wymóg określoności prawa karnego. W tym zakresie przyjęto zatem rozwiązanie wskazujące na konkretną długość ciąży. Jak podnosi się w doktrynie prawa karnego²⁰, uzasadnieniem zwiększenia karalności za ten czyn nie jest potrzeba zintensyfikowania prawnokarnej ochrony życia płodu ze względu na jego większą wartość na tym etapie rozwoju, lecz większe zagrożenie dla zdrowia i życia ciężarnej, wynikającym z przerwania ciąży rozwojowo bardziej zaawansowanej. Zgodnie z wytycznymi WHO

²⁰ Zob. np. R. Kokot, w: Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 6, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2023, art. 152, nb. 6.

bezpieczeństwo przerwania ciąży zmniejsza się po 24 tygodniu. Z tych względów w omawianym przepisie przyjęto taką cezurę czasową.

Proponowana zmiana, polegająca na obniżeniu ustawowego zagrożenia karą za czyn określony w art. 152 § 3 k.k. z kary 8 lat pozbawienia wolności do kary 5 lat pozbawienia wolności, uzasadniona jest przede wszystkim koniecznością dostosowania wymiaru tej kary do wysokości ustawowego zagrożenia karą za inne przestępstwa z rozdziału XIX kodeksu karnego, w szczególności do tych które są popełniane za zgodą podmiotu związanego z dobrem podlegającym ochronie albo, które są popełniane z aktywnym udziałem takiego podmiotu. W tym kontekście należy przede wszystkim wskazać, że karą 5 lat pozbawienia wolności zagrożone jest przestępstwo określone w art. 150 k.k., to jest przestępstwo zabójstwo eutanatycznego. Także czyn polegający na udzieleniu pomocy, która doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie (art. 151 k.k.), również zagrożony jest karą 5 lat pozbawienia wolności.

Nie sposób uzasadnić, dlaczego przerwanie za zgodą kobiety jej ciąży, która przekroczyła 24 tydzień, czy nawet w dotychczasowym brzmieniu art. 152 § 3 k.k., gdy płód znajduje się w tej fazie rozwoju, że osiągnął zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, powinno być zagrożone wyższą karą niż ta, którą kodeks karny przewiduje za dokonanie zabójstwa eutanatycznego, czy też za pomoc doprowadzającą do samobójstwa. W istocie bowiem dotychczasowe wyższe zagrożenie karą za przestępstwo z art. 152 § 3 k.k., niż zagrożenie karą za przestępstwa określone w art. 150 k.k. oraz w art. 151 k.k. 5 lat pozbawienia wolności, w sytuacji, gdy wszystkie te czyny dokonywane są za zgodą podmiotu, którego dotyczy chronione dobro, stawia wyżej dobro prawne w postaci życia płodu niż dobro w postaci życie człowieka. Proponowane obniżenie wymiaru kary za przestępstwo z art. 152 § 3 k.k. wyeliminuje wyżej opisaną nierówność.

Uzasadnienie do wprowadzenia art. 152 § 4 k.k. w brzmieniu uwzględnionym w autopoprawce

Zaproponowana zmiana w zakresie brzmienia projektowanego art. 152 § 4 k.k. dotyczy wyłączenia karalności osób najbliższych ciężarnej, które wspierają ją podczas przerwania ciąży. Takie wyłączenie jest niezbędne z uwagi na szeroki zakres podżegania i pomocnictwa, o którym mowa w art. 18 § 2 i § 3 k.k. Karanie mężów,

partnerów, czy matek w takim przypadku, gdy do przerwania ciąży dochodzi za wyraźną zgodą ciężarnej, nie znajduje dostatecznego uzasadnienia. Zauważyć bowiem trzeba, że choć decyzja o przerwaniu ciąży jest indywidualną decyzją ciężarnej, to jednak może ona być ona podejmowana razem z osobami dla niej najbliższymi. Niektóre osoby potrzebują przy aborcji wsparcia rodziny i nie powinny być zmuszone do przechodzenia przez ten proces w izolacji od bliskich. Karanie osób najbliższych za wsparcie udzielone przy realizacji prawa do samostanowienia nie powinno być również uznane za działanie społecznie szkodliwe w stopniu uzasadniającym jego kryminalizację.

Należy przypomnieć, że na gruncie szeroko rozumianego prawa karnego osoby najbliższe, zdefiniowane w art. 115 § 11 k.k., traktowane są w szczególności w sposób. Ich szczególna pozycja określona jest nie tylko przepisami procesowymi określonymi w art. 182 § 1 k.p.k. oraz art. 192 § 3 k.p.k., ale także przepisami kodeksu karnego. W szczególności w przypadku szeregu przestępstw określonych kodeksem karnym ściganych co do zasady z urzędu ściganie danego sprawcy, jeżeli jest on osobą najbliższą dla pokrzywdzonego, uzależniona jest w takim wypadku od złożenia wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego. Kodeks Karny w art. 239 § 2 k.k. stanowi również, że nie podlega karze sprawca przestępstwa poplecznictwa określonego w art. 239 § 1 k.k., jeżeli przestępstwo poplecznictwa polega na ukrywaniu osoby najbliższej.

Wszystkie wyżej wskazane przypadki szczególnego traktowania osób najbliższych na płaszczyźnie prawa karnego wynikają z dostrzeżenia przez ustawodawcę szczególnych emocji wynikających z więzi rodzinnych, czy też więzi uczuciowych, na których oparty jest związek osób pozostających we wspólnym pożyciu. Emocje te mogą powodować podejmowanie działań, które co do zasady będą niezgodne z normami prawnymi, jednak siła tych emocji, oparta na powyższych więziach, przeważać będzie nad grożącą sankcją karną za podjęcie takich działań. To właśnie ta zależność stała u podstaw wprowadzenia wcześniej wspomnianego braku karalności sprawcy przestępstwa poplecznictwa (art. 239 § 1 k.k., jeżeli sprawca jest osobą najbliższą dla osoby, którą ukrywa).

Zdaniem projektodawców siła emocji wynikających z więzi łączących osoby najbliższe winna również w przypadku popełnienia przez osoby przestępstwa z art. 153 § 3 k.k., we wszystkich jego formach zjawiskowych, powodować

niepodleganie kary przez te osoby. Choć to oczywiste, podkreślenia wymaga to, że osoby najbliższe dla kobiety w ciąży, które popełnią przestępstwo z art. 153 § 3 k.k., uczynią to w efekcie podjęcia przez kobietę decyzji o przerwaniu ciąży. Ich działania w takim wypadku zawsze będą stanowić efekt wsparcia kobiety ciąży w jej decyzji o przerwaniu ciąży, która to wsparcie oparte będzie na ww. emocjach wynikający z ww. więzi.

Powyższe zatem w pełni uzasadniania wprowadzenia normy, zgodnie z którą nie będzie podlegał karze sprawca przestępstwa z art. 153 § 3 k.k. oraz podmiot popełniający to przestępstwo w formie określonej w art. 18 § 2 i 3 k.k., jeżeli jest on osobą najbliższą dla kobiety w ciąży.

Należy także wskazać, że proponowane niniejszym projektem niepodleganie karze za przestępstwo z art. 153 § 3 k.k. osób najbliższych dla kobiety w ciąży dotyczy nie tylko podmiotów określonych w art. 18 § 2 i 3 k.k., ale również sprawców, wynika z tego, że nie można wykluczyć, że zabieg przerwania ciąży może zostać wykonany przez lekarza ginekologa, który będzie należał do osób najbliższych dla kobiety w ciąży. W takiej zaś sytuacji nie istnieje uzasadnienie, aby taki sprawca miał być traktowany inaczej niż osoba najbliższa popełniająca przestępstwo jako pomocnik, czy podżegacza, gdyż siła więzi rodzinnych i wynikające z niej emocje są takie w we wszystkich wyżej opisanych przypadkach takie same.

Należy przy tym wskazać, że proponowane wyłączenie karalności osób najbliższych dla kobiety w ciąży za przestępstwo z art. 153 § 3 k.k., niezależnie od formy zjawiskowej zachowania tych osób, nie będzie skutkowało jednoczesnym brakiem karalności takich osób, w przypadku gdy w związku z ich działaniem zagrożone zostałyby życie lub zdrowie kobiety w ciąży. Tym bardziej nie będzie skutkowało brakiem karalności takich osób, jeżeli w związku z ich działaniem kobieta w ciąży doznałaby jakiegokolwiek uszczerbku na zdrowiu. W każdym bowiem wypadku, w szczególności w przypadku przerwania ciąży w sposób niebezpieczny dla ciężarnej (np. metodą niemedyczną), zachowania osób najbliższych dla kobiety w ciąży związane z przerwaniem jej ciąży nadal podlegały będą ocenie na gruncie innych przepisów kodeksu karnego. W przypadku gdy zachowanie tych osób narazi kobietę w ciąży na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty jej życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, osoby te poniosą odpowiedzialność karną na podstawie art. 160 k.k. W przypadku spowodowania jakiegokolwiek uszczerbku na zdrowiu kobiety,

w zależności od zaistniałego skutku, osoby te poniosą odpowiedzialność na podstawie art. 156 § 2 k.k. albo art. 157 § 3 k.k. Zaś w przypadku spowodowania ich działaniem śmierci kobiety w ciąży poniosą oni odpowiedzialność na podstawie z art. 155 k.k. Dobro prawne w postaci zdrowia ciężarnej jest zatem w tym przypadku wystarczająco chronione, a wyłączenie karalności osób najbliższych w praktyce będzie dotyczyło tylko bezpiecznych dla ciężarnej metod przerwania ciąży.

Warszawa, 23 listopada 2023 r.

BAS-WAPEiM-106/23

SEJMIKOWY Z-CY SZEFAN

L. dz. DS. 1120.407.2023

Data wpływu 23.11.2023

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (przedstawiciel wnioskodawców: posłanka Anna Maria Żukowska) w wersji uwzględniającej autopoprawkę z dnia 20 listopada 2023 r.

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

W projekcie ustawy przewidziano zmianę art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹ (dalej: k.k.). Autorzy projektu zaproponowali uchylenie art. 152 § 1 i 2 k.k. Uchylane przepisy penalizują przerwanie ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy oraz sprawstwo pomocnicze w popełnieniu tego czynu zabronionego. Zgodnie z projektowanym brzmieniem art. 152 § 3 k.k. zagrożenie karne dotyczyłoby czynu, który polega na przerwaniu ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie. Sprawca czynu zabronionego podlegałby karze pozbawienia wolności do lat 5². Jednocześnie przewidziano wyłączenie karalności, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (dodawany art. 152 § 4 k.k.). Ponadto osoby najbliższe kobiecie w ciąży nie podlegałyby karze za popełnienie czynu z projektowanego art. 152 § 3 k.k. oraz podżeganie lub pomocnictwo do tego czynu (dodawany art. 152 § 5 k.k.).

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, ze zmianami.

² Zmieniany art. 152 § 3 k.k. stanowi *Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-LP.010.3.14.2023
Data wpływu 24.11.2023

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Przepisy projektu nie należą do materii regulacji prawa Unii Europejskiej.

4. Konkluzja

Przedmiot poselskiego projektu ustawy – Kodeks karny w wersji uwzględniającej autopoprawkę z dnia 20 listopada 2023 r. nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Marcin Fryźlewicz
ekspert ds. legislacji
w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

Przemysław Sobolewski

Warszawa, 23 listopada 2023 r.

BAS-WAPEiM-107/23

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu
– czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny
(przedstawiciel wnioskodawców: posłanka Anna Maria Żukowska)
w wersji uwzględniającej autopoprawkę z dnia 20 listopada 2023 r. jest
projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej**

W projekcie ustawy przewidziano zmianę art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹ (dalej: k.k.). Autorzy projektu zaproponowali uchylenie art. 152 § 1 i 2 k.k. Uchylane przepisy penalizują przerwanie ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy oraz sprawstwo pomocnicze w popełnieniu tego czynu zabronionego. Zgodnie z projektowanym brzmieniem art. 152 § 3 k.k. zagrożenie karne dotyczyłoby czynu, który polega na przerwaniu ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie. Sprawca czynu zabronionego podlegałby karze pozbawienia wolności do lat 5². Jednocześnie przewidziano wyłączenie karalności, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (dodawany art. 152 § 4 k.k.). Ponadto osoby najbliższe kobiecie w ciąży nie podlegałyby karze za popełnienie czynu z projektowanego art. 152 § 3 k.k. oraz podżeganie lub pomocnictwo do tego czynu (dodawany art. 152 § 5 k.k.).

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa UE.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, ze zmianami.

² Zmieniany art. 152 § 3 k.k. stanowi *Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny w wersji uwzględniającej autopoprawkę z dnia 20 listopada 2023 r. nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.

Autor:

Marcin Fryźlewicz
ekspert ds. legislacji
w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

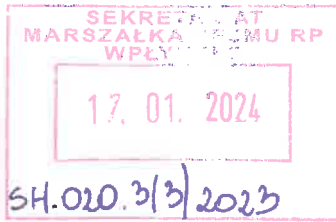
Dyrektor
Biura Analiz Sejmowych

Sobolewski

Przemysław Sobolewski

Warszawa, dnia 17 stycznia 2023 r.

Anna Maria Żukowska
Posłanka na Sejm
Rzeczypospolitej Polskiej
X kadencji

Szanowny Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Zgodnie z pismem z dnia 28.11.2023 (SPS-WP.020.3.16.2023) dotyczącego uzupełnienia uzasadnienia autopoprawki złożonej do Marszałka Sejmu dnia 20.11.2023 dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks Karny (SH-020-03.23) zamieszczam poniżej uzupełnienie spełniające wymagania wynikające z art. 34 ust. 2 pkt 4, 5 i 7 Regulaminu Sejmu oraz art. 118 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W autopoprawce złożonej do Marszałka Sejmu podniesiony został brak wskazania skutków finansowych i ewentualnych źródeł finansowania autopoprawki oraz oświadczenia, że przedmiot projektowanej regulacji jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Składany dokument uzupełnia wskazane wymagania poprzez dodanie informacji o braku skutków finansowych oraz oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej.

Uzupełnienie uzasadnienia

do autopoprawki złożonej do Marszałka Sejmu dnia 20.11.2023 dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks Karny (SH-020-03.23)

Przewidywane skutki finansowe

Autopoprawka nie przewiduje skutków finansowych, więc nie wymaga wygospodarowania dodatkowych środków z budżetu państwa.

Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej.

Złożona autopoprawka jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

Z poważaniem,

Anna Maria Żukowska
Posłanka na Sejm RP

Warszawa, dnia 20 grudnia 2023 r.

BAS-WAP/WASiE/WAZSP-83/23

SEKRETARIAT Z-OY SZEFA KS
L.dz. DS. 1600. 148. 2023
Data wpływu 20. 12. 2023

Pan Minister

Dariusz Salamończyk

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Ocena Skutków Regulacji

zawartej w poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny

(przed nadaniem numeru druku¹)

z uwzględnieniem autopoprawki do projektu²

I. Jaki problem jest rozwiązywany?

Jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy zakłada on: „częściową dekryminalizację i depenalizację³] przerywania ciąży za zgodą ciężarnej, w tym: wyłączenie przestępności w przypadku zabiegu terminacji ciąży za zgodą kobiety, jeśli był on wykonywany nie później niż w 12 tygodniu ciąży; wyłączenie karalności w przypadku wykonania zabiegu terminacji ciąży w przypadku ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu; dekryminalizację sprawstwa pomocniczego; oraz obniżenie maksymalnego wymiaru kary w przypadku czynu określonego w § 1”. W uzasadnieniu do projektu ustawy podkreślono również, że zmiany mają:

¹ Projekt ustawy znajduje się w wykazie projektów wniesionych, którym nie został nadany jeszcze numer druku sejmowego. Numer w wykazie: SH-020-3/23.

² Autopoprawka znajduje się w wykazie projektów wniesionych, którym nie został nadany jeszcze numer druku sejmowego. Numer w wykazie: SH-020-3(2)/23.

³ Przez dekryminalizację rozumie się „skreślenie danego zachowania z listy czynów karalnych”, natomiast przez depenalizację „niestosowanie albo złagodzenie środków prawnych wobec sprawców czynów karalnych”. Tak A. Gaberle, *Dekryminalizacja i depenalizacja w Polsce*, Krakowskie Studia Prawnicze, 1988, t. 21, s. 129-130.

„przynajmniej częściowo zapewnić realizację zasad w życiu społecznym wynikających z Konstytucji”.

Z uzasadnienia do autopoprawki projektu ustawy wynika, że należało dokonać zmian w projekcie ustawy, gdyż po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi oraz specjalistami z zakresu prawa karnego, projektodawcy uznali, że bez tych zmian nie osiągną zamierzonego celu, jakim jest: „ograniczenie tzw. efektu mrożącego⁴ oraz zwiększenie bezpieczeństwa osób w ciąży”. Można też przyjąć, że celem autopoprawki jest dookreślenie pojęcia „osiągnęto zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej”; obniżenie ustawowego zagrożenia karą tak, aby dostosować wymiar kary z art. 152 kodeksu karnego do wysokości ustawowego zagrożenia karą za inne przestępstwa z rozdziału XIX KK oraz wyłączenie karalności przerwania ciąży kobiety za jej zgodą, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, dla sprawcy oraz podmiotu określonego w art. 18 § 2 i 3 (podżeganie i pomocnictwo), jeżeli kobieta w ciąży jest dla niego osobą najbliższą.

II. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Projekt zakłada zmiany w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁵. Projektowane zmiany odnoszą się do art. 152 KK, który dotyczy przestępstwa przerywania ciąży kobiety za jej zgodą. Obecnie art. 152 KK stanowi, że:

„§ 1. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerywaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania.

§ 3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

⁴ Projektodawca wyjaśnia, że chodzi o: „obawę przed odpowiedzialnością karną, która mogłaby się pojawić przy innej interpretacji przesłanek uzasadniających przerwanie ciąży”. Zob. s. 3 i 7 uzasadnienia do autopoprawki projektu ustawy.

⁵ T.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, 1726, 1855, 2339, 2600, z 2023 r. poz. 289, 403, 818, 852, 1234, 1834, 1860, 1963, dalej: KK.

Zgodnie z art. 1 projektu ustawy, w art. 152 § 1 KK wyrazy „karze pozbawienia wolności do lat 3” mają zostać zastąpione wyrazami „grzywnie albo karze ograniczenia wolności”, art. 152 § 2 KK ma zostać uchylony, a w art. 152 § 3 KK mają zostać skreślone wyrazy „lub 2”. Ponadto jak wynika z art. 1 pkt 3 i 4 projektu ustawy do art. 152 KK mają zostać dodane § 3 i 4.

W konsekwencji, po uwzględnieniu propozycji zmiany regulacji, art. 152 KK otrzymałby treść:

§ 1. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega **grzywnie albo karze ograniczenia wolności**.

§ 2. uchylony.

§ 3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 ~~lub 2~~, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. **Nie popełnia przestępstwa, kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni.**

§ 5. **Nie podlega karze, kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.**

Biorąc pod uwagę pierwotny projekt ustawy:

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w art. 152 § 1 KK będzie zmiana w zakresie zagrożenia karą za przerywanie ciąży kobiety za jej zgodą z naruszeniem przepisów ustawy. Polega ona na złagodzeniu (obniżeniu) kary, jaką zagrożony jest czyn z kary pozbawienia wolności do lat 3 na karę grzywny albo ograniczenia wolności.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie uchylenia art. 152 § 2 KK będzie zniesienie odpowiedzialności karnej za czynność sprawczą polegającą na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianiu jej do tego⁶.

⁶ Czynność sprawcza określona w art. 152 § 2 KK polega na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianiu jej do tego. Wobec tego, że sama kobieta przerywająca swoją ciążę lub zezwalająca na jej przerwanie nie realizuje znamion czynu zabronionego pod groźbą kary, pomocnictwo i podżeganie do takiego czynu nie mogą być karane na zasadach ogólnych. Niezbędne więc było, stworzenie typu przestępstwa *sui generis*. Czynność sprawcza odpowiada jednak w pełni pomocnictwu w znaczeniu art. 18 § 3 KK lub nakłanianiu

Zgodnie z propozycją zmiany, w art. 152 § 3 KK mają zostać skreślone wyrazy „lub 2”. Zmiana ta nie odnosi skutku prawnego, jest zmianą redakcyjną wynikającą z propozycji uchylecia art. 152 § 2 KK.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie dodania art. 152 § 4 KK będzie wyłączenie odpowiedzialności karnej za czynność sprawczą polegającą na przerwaniu ciąży kobiety za jej zgodą, w sytuacji, gdy od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie dodania art. 152 § 5 KK będzie brak karalności przerwania ciąży kobiety za jej zgodą, w sytuacji, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

Po uwzględnieniu zmian wynikających z art. 1 autopoprawki do projektu ustawy art. 152 KK otrzymałby następującą treść:

§ 1. uchylony.

§ 2. uchylony.

§ 3. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 3, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

§ 5. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 3 oraz podmiot określony w art. 18 § 2 i 3, jeżeli kobieta w ciąży jest dla niego osobą najbliższą.

Uwzględniając autopoprawkę do projektu ustawy:

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie uchylecia art. 152 § 1 KK będzie zniesienie odpowiedzialności karnej za czynność sprawczą polegającą na przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy za zgodą kobiety.

w znaczeniu art. 18 § 2 KK. Por. K. Kmak, *Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, Prokuratura i Prawo 2018, nr 2, s. 52 i n.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie uchylenia art. 152 § 2 KK będzie zniesienie odpowiedzialności karnej za czynność sprawczą polegającą na udzieleniu kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianiu jej do tego.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w art. 152 § 3 KK będzie „przeniesienie” z uchylonego § 1 do zmienianego § 3 odpowiedzialności karnej za czynność sprawczą polegającą na przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy za zgodą kobiety, z jednoczesnym doprecyzowaniem, że jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, podlega się karze pozbawienia wolności do lat 5⁷.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie dodania art. 152 § 4 KK będzie brak karalności przerwania ciąży kobiety za jej zgodą, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, w sytuacji, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

Skutkiem prawnym proponowanej zmiany w zakresie dodania art. 152 § 5 KK będzie brak karalności przerwania ciąży kobiety za jej zgodą, jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie, dla sprawcy oraz podmiotu określonego w art. 18 § 2 i 3, jeżeli kobieta w ciąży jest dla niego osobą najbliższą.

Przepisy dotyczące terminacji ciąży są w polskim systemie prawnym ujęte w dwóch aktach prawnych. W Kodeksie karnym znajdują się przepisy penalizujące przestępstwa związane z aborcją, a warunki dopuszczalności przerywania ciąży uregulowano w art. 4a ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży⁸.

Obecnie art. 4a ust. 1 i 2 ustawy o planowaniu rodziny stanowi, że:

„1. Przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy:

- 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,
- 2) (utracił moc),

⁷ Jak wynika z uzasadnienia do autopoprawki projektu ustawy (s. 13) proponowana zmiana polegająca na obniżeniu ustawowego zagrożenia karą uzasadniona jest koniecznością dostosowania wymiaru kary do wysokości ustawowego zagrożenia karą za inne przestępstwa z rozdziału XIX KK.

⁸ T.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1575, dalej: ustawa o planowaniu rodziny. O polskim prawie aborcyjnym z perspektywy historycznej zob. K. Borkowska, E. M. Guzik-Makaruk, E. W. Pływaczewski, *Wokół problematyki karalności przerywania ciąży w Polsce*, Prawo w Działaniu 2023, nr 53, s. 9 i n.

3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego,

4) (utracił moc).

W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 2 przerwanie ciąży jest dopuszczalne do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej; w przypadku określonym w ust. 1 pkt 3 lub 4, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni”.

Biorąc pod uwagę, że przed dniem 27 stycznia 2021 r. art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy o planowaniu rodziny stanowił, że przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, a projektowany art. 152 § 5 KK (i art. 152 § 4 KK autopoprawki) stanowi, że nie podlega karze, kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę, jeżeli badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, należy przyjąć, że skutkiem prawnym proponowanej zmiany jest „przeniesienie” regulacji dotyczącej dopuszczalności przerywania ciąży we wskazanym wyżej zakresie z ustawy o planowaniu rodziny do KK, przy czym przepisy KK stanowią wyłącznie o „nie podleganiu karze”. Zwrot ten oznacza, że wyłączona jest karalność czynu⁹, ale czyn pozostaje bezprawny¹⁰. Dodatkowo w autopoprawce względem pierwotnego projektu dodano: „jeżeli od początku ciąży upłynęło więcej niż 24 tygodnie”.

III. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Przerywanie ciąży, po spełnieniu warunków określonych w przepisach prawa, jest obecnie dozwolone we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Kwestie dotyczące legalnej aborcji w niektórych państwach uregulowano w odrębnych

⁹ Wyrok SN z dnia 26 lutego 1985 r., sygn. IV KR 32/85, OSNKW 1985, nr 9-10, poz. 70.

¹⁰ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1994, s. 365; O. Sitarz, *Usiłowanie ukończone i nieukończone (Próba nowego spojrzenia)*, PiP 2011, nr 6, s. 88. Zob. też. B. J. Stefańska, *Czynny żal w prawie karnym. Zagadnienia podstawowe*, Prokuratura i Prawo 2017, nr 9, s. 173.

ustawach, a w innych – przepisy przewidujące wyjątki od generalnego zakazu aborcji zawarto np. w kodeksach karnych. Jednocześnie wprowadzono sankcje za wykonywanie tzw. nielegalnej aborcji.

Wśród najczęściej stosowanych sankcji wskazać można karę pozbawienia wolności i karę grzywny. Kary nakładane są przede wszystkim na lekarzy lub inne osoby, które przerywają ciążę drugiej osoby z naruszeniem prawa (np. bez zgody ciężarnej, bez odpowiednich uprawnień, poza wyznaczoną odpowiednią placówką czy po terminie, w którym aborcję można uznać za legalną). Takie uregulowania znajdują się w prawodawstwie m.in. Czech, Finlandii, Szwecji czy Wielkiej Brytanii. W niektórych państwach kary nakładane są także na kobietę, która samodzielnie lub z pomocą dokonuje niezgodnej z prawem aborcji (m.in. Niemcy, Portugalia, Wielka Brytania). Wyższy wymiar kary jest często przewidziany w sytuacjach, gdy przerwanie ciąży powoduje szczególnie ciężki uszczerbek na zdrowiu kobiety lub jej śmierć, a także gdy aborcja zostanie przeprowadzona bez zgody ciężarnej. W niektórych państwach karze podlega również np. pomoc czy podżeganie kobiety ciężarnej do celowego zakończenia ciąży (Irlandia) czy dostarczenie ciężarnej środków służących przerwaniu ciąży (Grecja).

Poniżej przedstawiono przykładowe regulacje przewidujące sankcje za wykonanie nielegalnej aborcji w kodeksach karnych państw członkowskich UE:

Czechy – osoba przerywająca ciążę za zgodą ciężarnej w sposób niezgodny z przepisami prawa podlega karze pozbawienia wolności od roku do 5 lat lub zakazowi prowadzenia działalności (przy czym wyższy wymiar kary przewidziano m.in. w następujących sytuacjach: kobieta ma mniej niż 18 lat, w wyniku zabiegu doszło do ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci kobiety); jeśli aborcja została przeprowadzona bez zgody ciężarnej, wymiar kary pozbawienia wolności wynosi od 2 do 8 lat (w określonych w kodeksie karnym sytuacjach przewidziano wyższy wymiar kary);

Finlandia – za przeprowadzenie aborcji niezgodnej z postanowieniami ustawy o aborcji przewidziano kary grzywny lub pozbawienia wolności do 2 lat (w przypadku stworzenia poważnego zagrożenia dla zdrowia/życia ciężarnej lub przeprowadzeniu zabiegu bez jej zgody – kara pozbawienia wolności od 4 miesięcy do 4 lat). Kary mogą być nałożone na osobę przeprowadzającą zabieg. Kodeks karny nie przewiduje kary

dla kobiety ciężarnej, może ona jednak zostać ukarana karą grzywny na podstawie ustawy o aborcji;

Łotwa – osoba mająca uprawnienia do dokonywania aborcji, która dokona jej w sytuacji lub warunkach innych niż dozwolone prawnie, podlega karze pozbawienia wolności (w zależności od sytuacji – od 2 do 12 lat), karze prac społecznych lub karze grzywny z pozbawieniem prawa wykonywania zawodu lekarza na okres do 5 lub 10 lat. Nie przewidziano kar dla ciężarnych, które poddały się zabiegowi nielegalnej aborcji. Przewidziano natomiast karę czasowego pozbawienia wolności, prac społecznych lub grzywny za namawianie ciężarnej do przeprowadzenia aborcji, w wyniku którego faktycznie doszło do przerwania ciąży;

Niemcy – osoba wykonująca aborcję podlega karze pozbawienia wolności (do lat 3, a w przypadku działania wbrew woli ciężarnej lub nieumyślnego spowodowania ryzyka śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – od 6 miesięcy do 5 lat) lub karze grzywny. Karom podlegają osoby przeprowadzające zabieg, a także ciężarne. W przypadku ciężarnych prawo przewiduje karę pozbawienia wolności do roku lub karę grzywny.

IV. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Proponowana w przedłożonym rozwiązaniu zmiana kodeksu karnego, w odniesieniu do art. 152 KK, będzie oddziaływać na wiele podmiotów, w tym przede wszystkim:

- kobiety w wieku rozrodczym¹¹ (8,6 mln osób¹²), które potencjalnie byłyby zainteresowane przeprowadzeniem zabiegu przerwania ciąży, który obecnie jest penalizowany, a w myśl proponowanych przepisów byłby czynem dozwolonym, ergo wyłączona by była bezprawność czynu;
- lekarzy specjalistów w dziedzinie położnictwa i ginekologii (7 978 osób¹³) – uchylenie odpowiedzialności karnej lekarzy dokonujących przerwania ciąży

¹¹ W danych statystycznych za wiek rozrodczy uznaje się przedział 15-49 lat.

¹² *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30 czerwca*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 16.10.2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-ludnosc-i-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stan-w-dniu-30-czerwca.6.35.html#>.

¹³ Jest to liczba lekarzy specjalistów wykonujących zawód. Lekarzy tej specjalizacji niewykonyjących zawodu jest w Polsce prawie 400 - *Zestawienie liczbowe lekarzy i lekarzy dentyków wg dziedziny i*

poza przypadkami dopuszczonymi w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 2022 r. poz. 1575) może wpłynąć na większą skłonność do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu aborcji; karą będzie obciążone jedynie przerwanie ciąży po 24 tygodniu ciąży (z wyjątkiem sytuacji, w której badania wykażą duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu) i to w wymiarze łagodniejszym niż dotychczas (do 5 zamiast do 8 lat pozbawienia wolności); na łatwość podjęcia decyzji ma wpływać również dookreślenie terminu granicznego, w którym można dokonać aborcji bez odpowiedzialności karnej – 24 tygodnie od początku ciąży zamiast „gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej”, co było różnie interpretowane;

- organy ścigania (policja); które prowadzą postępowania wyjaśniające w razie zgłoszenia prawdopodobieństwa popełnienia czynu naruszania art. 152 KK w obecnej jego wersji;
- prokuratury i sądy – zmiana dotyczyć będzie obciążenia prowadzeniem spraw dotyczących aborcji oraz szeroko pojętego pomocnictwa w dokonaniu aborcji¹⁴;
- organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które działają zwłaszcza w obszarze praw kobiet i opowiadają się za jurdyzacją tzw. prawa do aborcji. Organizacje te i ich aktywiści zwolnieni będą z odpowiedzialności karnej za nakłanianie do przeprowadzenia zabiegu aborcji, co według obecnych przepisów jest także zabronione pod groźbą sankcji karnej;
- osoby najbliższe¹⁵ osoby w ciąży – wyłączenie odpowiedzialności karnej osób najbliższych za przerwanie ciąży, pomoc w przerywaniu ciąży lub podżeganie do dokonania aborcji.

stopnia specjalizacji, Naczelna Izba Lekarska w Warszawie, dane aktualne na dzień 30.09.2023 roku, <https://nil.org.pl/rejestry/centralny-rejestr-lekarzy/informacie-statystyczne>.

¹⁴ W 2020 roku wszczęto ogólnie 103 postępowania z artykułu 152, a przestępstw stwierdzonych był 37. W poprzednich latach liczba przestępstw stwierdzonych była zdecydowanie większa: 2018 r. – 323, 2019 r. – 256 – *Postępowania wszczęte i przestępstwa stwierdzone z art. 152 § 1-3 KK za lata 1999-2020*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63421.Przerwanie-ciazy-za-zgoda-kobiety-art-152.html>.

¹⁵ Zgodnie z art. 115 §11 Kodeksu karnego osobą najbliższą jest „małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”.

V. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy projekt nie był poddany konsultacjom społecznym.

VI. Wpływ na sektor finansów publicznych

Wdrożenie projektu ustawy nie będzie miało znaczącego wpływu na sektor finansów publicznych. Skutkiem finansowym ustawy może być zmiana wysokości kosztów związanych z prowadzeniem przez prokuratury i sądy okręgowe postępowań z art. 152 (zmiana przepisów, zależnie od ich systemowej interpretacji może wpłynąć na zmniejszenie lub zwiększenie liczby spraw prowadzonych w tym zakresie).

Brak jest szybko dostępnych, wystarczająco szczegółowych danych pozwalających wiarygodnie oszacować koszty ponoszone przez Narodowy Fundusz Zdrowia¹⁶.

VII. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Brak wystarczających danych pozwalających oszacować skalę wpływu projektowanej ustawy na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość. Niemniej warto nadmienić, że z pewnością zalegalizowany zabieg sztucznego przerwania ciąży, będący konsekwencją depenalizacji aborcji, wpłynie na konkurencyjność udzielanych świadczeń zdrowotnych sprowadzających się do sztucznego przerwania ciąży. Konkurencyjność będzie ta tym większa, że proponowane przepisy odchodzą od karalności także personelu medycznego, który wykonywać będzie tego rodzaju świadczenia. Niemniej należy mieć na uwadze, że wpływ na konkurencyjność

¹⁶ Krótki czas na opracowanie opinii (5 dni roboczych) nie pozwolił na uzyskanie danych źródłowych od instytucji.

zmienionych przepisów KK będzie funkcją zmienionych innych przepisów, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

VIII. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

Nie dotyczy.

IX. Wpływ na rynek pracy

Brak wystarczających danych pozwalających oszacować skalę wpływu projektowanej ustawy na rynek pracy.

X. Wpływ na pozostałe obszary

Oceniany projekt zmiany KK, w zakresie w jakim zmienia brzmienie art. 152, wpłynie przede wszystkim na statystyki zarówno jeśli idzie o legalne (zgodne z prawem), a co za tym idzie niepenalizowane dokonywanie zabiegu sztucznego przerywania ciąży, jak i statystyki aktywności organów ścigania (Policji), prokuratorów i sądów w zakresie, w jakim były one aktywne w odniesieniu do egzekwowania przepisów art. 152 KK w obecnej jego postaci.

Według oficjalnych danych rokrocznie liczba odnotowywanych aborcji oscylowała w Polsce od 124 (w roku 2001) do 1110 (w roku 2019), przy liczbie 161 w roku 2021. Należy przypomnieć, że ustawa z dnia 7 stycznia 1993 o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży radykalnie ograniczyła liczę zabiegów przerywania ciąży, która jeszcze w roku 1992 wynosiła 11640, w roku 1989 82137, a w roku 1980 137950. Konsekwencją ustawy z 1993 r. były stosowne przepisy KK, które postrzegano jako karne zabezpieczenie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

Niejednolita liczba zabiegów aborcji po 1993 r. wynikała z wielu przyczyn, w tym także ze zmian ustawowych (np. 30 sierpnia 1996 została uchwalona nowelizacja ustawy o planowaniu rodziny, która dopuszczała przerywanie ciąży również, gdy kobieta ciężarna znajduje się w ciężkich warunkach życiowych lub trudnej sytuacji osobistej). Tym też należy tłumaczyć największy wzrost liczby aborcji po 1993 r. w 1997 r. (3047 zabiegów), jak i największy spadek w 2021 r. (161).

Spodziewać się należy, że proponowana regulacja niewątpliwie wpłynie na liczbę dokonywanych w Polsce zabiegów przerywania ciąży. Trudno jest dokonywać ekstrapolacji jaki duży może to być wzrost, niemniej ostrożnie można formułować oceny, że liczba legalnych zabiegów w Polsce może powrócić do stanu sprzed 2021 r, aczkolwiek należy mieć na uwadze, że dane te nigdy nie miały charakteru *constans*, choć w wielu przypadkach określony poziom liczby dokonywanych aborcji utrzymywał się przez dłuższy czas. Uwzględniając oficjalne dane, jak również różne informacje o istniejącym tzw. podziemiu aborcyjnym, należy oczekiwać, że zwiększy się liczba zabiegów przerywania ciąży, co wynikać będzie przede wszystkim z odejścia od karania kobiety, która zdecydowała się, na określonych warunkach, a na dokonanie aborcji, jak i zrezygnowania z karania tzw. nakłaniania do dokonania aborcji i pomocnictwa w niej.

Należy wskazać, że zmieniają się również statystyki działalności organów ścigania oraz organów wymiaru sprawiedliwości¹⁷. Wystarczy przypomnieć, że w 2021 r. Policja stwierdziła 382 przestępstwa tego rodzaju. Wzrost ten widoczny jest szczególnie w porównaniu do roku 2020, kiedy to przestępstw z art. 152 KK Policja odnotowała zaledwie 37¹⁸. Trzeba jednak zaznaczyć, że choć rok 2021 był rekordowy, to odnotowywano także i wcześniej liczbę przestępstw tego rodzaju na zbliżonym poziomie. Wystarczy wskazać, że w roku 2019 przestępstw polegających na naruszeniu art. 152 KK Policja odnotowała 265, zaś w roku 2018 – 323. Przedstawione statystyki dotyczą wszystkich czynów zabronionych w obecnym brzmieniu art. 152 KK, a więc dotyczą kobiet, które dokonały aborcji, osób, które pomagały w jej przeprowadzaniu, a także innych osób, które np. nakłaniały do

¹⁷ Por. <https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/58546.2-sierpnia-2022/74832.Dziennik-Gazeta-Prawna/786528.Aborcja-rosnie-w-statystykach-przestepczosci.html> [dostęp: 14 grudnia 2023 r.].

¹⁸ Por. <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63421.Przerwanie-ciazy-za-zgoda-kobiety-art-152.html> [odczyt: 14 grudnia 2023 r.].

popelniania czynu zabronionego według obowiązującej wersji art. 152 ust. 1 i 2 KK. Warto wskazać, że w rzeczywistości najwięcej spraw organy ścigania prowadziły nie na podstawie obecnego art. 152 ust. 1 KK („Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”), tylko na podstawie art. 152 ust. 2 („Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerywaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania”). Jak się zaznacza wynika to z oczywistego przekonania, że łatwiej jest udowodnić pomoc kobiecie w przerywaniu ciąży niż samo dokonanie nielegalnej aborcji. Krytycy istniejących dziś rozwiązań dowodzą ponadto, że szczególnie od 2021 r. zmienił się charakter pracy organów ścigania, a to dlatego, że nastąpił wzrost zainteresowania funkcjonariuszy Policji działaniami osób udzielających informacji o sposobach aborcji, ale także zintensyfikowanie działań wobec handlarzy, którzy wprowadzają do nielegalnego obrotu medykamenty o działaniu poronnym. W opinii szczególnie organizacji pozarządowych działania organów ścigania w związku z możliwością naruszenia art. 152 ust. 2 KK były specyficzną formą inkryminacji tych organizacji, co mogło być odbierane jako uderzenie w funkcjonowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w obszarze w jakim organizacje te zajmują się prawami kobiet¹⁹. Ocena taka była formułowana tym bardziej, że liczba stwierdzanych przez Policję przestępstw z art. 152 KK nie przekładała się na liczbę przekazanych przez prokuraturę spraw do sądu z tytułu naruszenia przepisów art. 152 KK. Z danych Prokuratury Krajowej wynika, że w roku 2019 liczba spraw skierowanych do sądów wynosiła 21 (na 265 przestępstw stwierdzonych przez Policję), w roku 2020 wynosiła 26 (na 37 przestępstw potwierdzonych przez Policję), a w roku 2021 wyniosła 29 spraw (na 382 sprawy Policji). Według oceny Human Right Watch dowodzi to głównie tego, że większość postępowań organów ścigania nosiła cechy postępowań skierowanych przeciwko aktywistom organizacji kobiecych i w istocie była uderzeniem w prawa człowieka (jak np. prawa kobiet, prawa do zdrowia, prawa do prywatności itp.). Z tego też względu zdaniem organizacji Human Right Watch kryminalizacja osób

¹⁹ Por. <https://www.amnesty.org.pl/uwagi-prawne-do-sprawy-justyny-wydrzynskiej/> [odczyt: 14 grudnia 2023 r.].

przeprowadzających lub pomagających w aborcji była zbyt daleko idącą ingerencją w prawa człowieka oraz funkcjonowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego²⁰.

Ostrożnie można sformułować wniosek, że proponowana zmiana art. 152 KK może przyczynić się do zwiększenia liczby aborcji w Polsce, a zarazem zmniejszenia liczby postępowań organów ścigania, prokuratury i sądów z tytułu jego naruszenia. Można też zaryzykować stwierdzenie, że zmianę tę odczują głównie organizacje pozarządowe działające w obszarze praw kobiet, które nie będą narażone na prowadzenie stosownych czynności dochodzeniowych w razie podejrzenia działania na rzecz nakłaniania kobiet do przeprowadzenia aborcji.

XI. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

XII. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

W przypadku przedmiotowego projektu nie przewidziano ewaluacji.

XIII. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Do projektu ustawy nie załączono dokumentów źródłowych, jednak w uzasadnieniu do autopoprawki projektu powołano się np. na:

- Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, Druk nr 2758 (<https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2758>);
- światową mapę prawa do aborcji (<https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>);
- wytyczne WHO dotyczące aborcji

²⁰ <https://www.hrw.org/pl/news/2023/09/14/poland-abortion-witch-hunt-targets-women-doctors> [dostęp: 14 grudnia 2023 r.].

<https://www.who.int/publications/i/item/9789240039483>);

Autorzy:

dr Daniela Wybrańczyk (pkt I, II, V, VIII, XI, XII, XIII)
ekspert ds. legislacji

dr Izabela Bień (pkt IV.1., VI, VII, IX, X.1)
dr hab. Jarosław Szymanek (pkt IV.1., VI, VII, IX, X.1)
specjalista ds. społecznych

dr Kamilla Kurczewska (pkt IV.2, X.2)
specjalista ds. systemu gospodarczego

Justyna Branna (pkt III)
specjalista ds. międzynarodowych

Daniela Kupis (pkt III)
specjalista ds. międzynarodowych

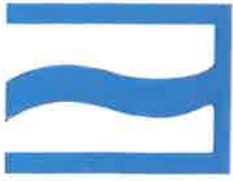
Akceptował:
Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Przemysław Sobolewski

Deskryptory bazy REX: ocena skutków regulacji, kodeks karny, aborcja.

Weryfikacja: Dobromir Dziewulak (pkt III), Adam Karczmarek (pkt I, II, V, VIII, XI, XII, XIII), Zofia Szpringer (pkt IV, VI, VII, IX, X).

NACZELNA IZBA PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Naczelna Rada Pielęgniarek i Położnych

NIPIP-NRPIP-DM.0023.170.2.2023.MK

Warszawa, dnia 11 grudnia 2023 r.

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS
L.dz. DS.175.581.2023
Data wpływu 12.12.2023

Pan
Dariusz Salamończyk
Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze

W odpowiedzi na pismo znak: SPS-WP.020.3.13.2023 z dnia 23 listopada 2023 r. zawierającego autopoprawkę do poselskiego projektu zmiany art. 152 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, wskazuję, iż proponowane zmiany są nieadekwatne do obecnej treści art. 4a ust. 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. *o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz.1575).

Powyższy przepis art. 4a ust. 2 ustawy *o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* przewiduje dopuszczalność przerwania ciąży do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej; a w przypadku określonym w ust. 1 pkt 3 tego przepisu, tj. gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni.

Z wyrazami szacunku
Prezes NRPIP

Mariola Łodzińska

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-WP.020.3.22.2023
Data wpływu 12.12.2023r.